

קונטרס

משעינות החיים

דברי תורה

מב"ק מרן אדמו"ר זצוקללה"ה

פרשת שלח תשפ"ה • גליון תצה

פה יוצאן סיטי יצ"ו

©

כל הזכויות שמורות

י"ל ע"י

מכון שלמה משנתו

להוצאת ד"ת של כ"ק מרן אדמו"ר זצוקללה"ה

שע"י איגוד חסידי צאנז זוועהיל

להערות והארות

או להזמנת הגליון נא לפנות לטעל:

201-455-7269

בארה"ק:

052-712-6945

דוא"ל:

mayunoshachaim@gmail.com

דרוש לפרשת שלח

תשנ"ה

בדין קוצר ואינו צריך לעצים,

ובשיטת רבי עקיבא לגבי מלאכה שאצל"ג

בגמרא (שבת צז, ב), תנו רבנן מקושש זה צלפחד, דברי רבי עקיבא. אמר לו רבי יהודה בן בתירא, עקיבא, בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין, אם כדברך התורה כיסתו ואתה מגלה אותו, ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק, אלא מהיכן הוה מויעפילו הוה. ועמדו המפרשים (עי' חידושי חתם סופר הנדמ"ח שבת שם) לבאר למה אמר לו רבי יהודה בן בתירא 'עקיבא' הרי עמו היה מדבר. וכתבו לפרש לדרכם דמש"ה קראו בשמו 'עקיבא' לרמז דדייקא לפי שיטתו הוא שמקשה עליו שלא היה ראוי שיאמר שהמקושש הוא צלפחד.

עוד בגמ' שם, אמר רב יהודה אמר שמואל, מקושש מעביר ד' אמות ברה"ר הוה. **במתניתא תנא תולש הוה.** והקשה בחוט המשולש (שער המים), מה ראה שמואל לחלוק על הברייתא דקתני מקושש תולש היה ובמאי פליגי, עיי"ש לדרכו.

א) והנראה לומר בזה, דהנה כתבו התוס' (ב"ב קט, ב ד"ה אפילו) בשם מדרש, דמקושש לשם שמים נתכוין, לפי שאמרו ישראל כיון שנגזר עליהן ממעשה מרגלים שישהו ארבעים שנה במדבר ולא יכנסו לארץ ישראל מיד, אם כן אינם חייבים במצוות, עמד מקושש וחילל את שבת כדי שיהרג ויראו אחרים, עיי"ש. וכתבו המפרשים (עי' שפת אמת להגאון בעל זרע אמת בפרשתן), דעל כרחך רבי יהודה בן בתירא דקאמר לרבי עקיבא 'ואם לאו אתה מוציא לעז על אותו צדיק' לא סבירא ליה כדעת המדרש דמקושש לשם שמים נתכוין, דאם נתכוין לשם שמים ליכא לעז.

ובחוט המשולש (בפרשתן שער הקטן) כתב, דלכאורה יש להקשות, אם מקושש לשם שמים נתכוין למה הוצרך לעשות עבירה חמורה כל כך כחילול שבת דהוה כעובד ע"ז, היה די שיעבור עבירה אחרת שחייבין עליה מיתה שאינה חמורה כל כך כמו ע"ז. ותירץ, דהנה המהרש"א בחידושי אגדות שם הקשה, איך חילל המקושש את השבת לשם שמים כדי שיראו אחרים ויזהרו במצוות, הרי קי"ל (שבת ד, א) אין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה חברך. וכתב ליישב, דכיון שהמקושש לא היה צריך למלאכה זו ולא עשאה אלא כדי שידעו העם שחייבים לקיים המצוות גם במדבר, הו"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה, כמו החופר גומא ואינו צריך אלא לעפרה שהוא פטור לרבי שמעון (שבת עג, ב). אלא שמכל מקום בי"ד חייבוהו מיתה לפי שלהם לא נודע שעשה כן לשם שמים והו"ל מלאכה שאינה צריכה לגופה. ולכן שפיר דקדק המקושש לחלל את השבת דייקא, כדי שיתחייב מיתה בשעה שבאמת אין בידו עבירה כלל, עכ"ד. אולם דברים אלו נכונים רק לשיטת רבי שמעון שהוא פוטר במלאכה שאינה צריכה לגופה, אבל לרבי יהודה דמחייב אכתי תקשי אם לשם שמים נתכוין למה עשה עבירה חמורה כחילול שבת (וע"ע מה שנתבאר בזה עוד בדרוש ד').

אכן לפי מה שכתבו התוס' (שבת עג, ב ד"ה וצריך) לגבי מלאכת קוצר, דאפילו לרבי יהודה דמחייב מלאכה שאינה צריכה לגופה בעינן שיהיה הקוצר צריך לעצים, משום דלא מיקרי בעצים קוצר אלא בעניין שהוא צריך לעצים, מידי דהוה אקורע על מנת לתפור ומוחק על מנת לכתוב, עיי"ש (ועי' בגליון הש"ס להגאון רעק"א על הגליון שם). וכיו"ב כתב בחמדת ישראל (קונטרס נר מצווה מצווה ש"כ אות ט') להוכיח מלשון רש"י (מו"ק ב, ב ד"ה משום מאי) לגבי מנכש שכתב וזה לשונו: דודאי קוצר לא חשבינן [ליה למנכש לפי] שאינו מתכוין ליטול העשבים אלא לתקן העשבים הטובים שבשדה, עכ"ל, הרי שכל שאינו מנכש לצורך העצים לא חשיב קוצר. ולשיטתם מסתברא דה"ה התולש שהוא תולדה דקוצר אינו חייב אפי' לרבי יהודה אלא אם כן הוא צריך לעצים. ולדבריהם אכתי שפיר מצא המקושש מקום לקושש עצים בהיתר כיון שלא היה צריך לעצים, ואילו בעיני בית דין יתחייב מיתה, ולכן עשה עבירה זו דייקא לשם שמים.

ולפ"ז יש לומר דמהאי טעמא ס"ל לתנא דמתניתא דהמקושש תולש הוה, משום דס"ל דמקושש לשם שמים נתכוין, וס"ל כרבי יהודה דמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה, ומש"ה הוכרח לומר דתולש הוה, דבכה"ג שפיר התכוין לשם שמים אפי' לרבי יהודה.

אולם שמואל ס"ל כרבי יהודה בן בתירא דאמר ליה לרבי עקיבא בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין, משום דס"ל שלפי האמת חילל המקושש את השבת כמו שנתבאר, ומש"ה לא רצה לפרש דתולש הוה, דאילו היה תולש הו"ל קוצר שאינו צריך לעצים שהוא פטור אפי' לרבי יהודה. אלא ס"ל דמעביר ד' אמות ברה"ר הוה, ולכן אפי' אם הייתה כוונתו לשם שמים לא הועיל ולא עשה כדיון, שאין אומרים לו לאדם חטא כדי שיזכה חבירך, דשמואל ס"ל כרבי יהודה דמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה כדמוכח בגמ' (שבת מב, א).

ואפי' אם נאמר דשמואל כרבי שמעון ס"ל דפטור במלאכה שאינה צריכה לגופה כמו שהקשה בה"ג (הלכות שבת פרק כ"ד) מהא דצד נחש דס"ל לשמואל שהוא פטור ומותר אלמא כרבי שמעון ס"ל, וכפי שעמדו בזה התוס' (שבת ג, א ד"ה והצד), עיי"ש. מכל מקום כיון דמעביר ד' אמות ברה"ר הוה, כבר נודע מה שחידש בדברי חיים (בחידושים על הסדרות סוף פרשת ויצא חידושים על מגילה ד, ב) וכבר קדמו בזה בכפות תמרים (סוכה מג, א), דמלאכת מעביר ד' אמות ברשות הרבים כיון דהלכה למשה מסיני היא ולא ממשיך נפקא לן (שבת צו, ב), אין צריך שתהא מלאכת מחשבת וחייבין עליה אפי' אם היא מלאכה שאינה צריכה לגופה, ונמצא שגם אם הייתה כוונת המקושש לשם שמים חילל את השבת.

ב) והלום ראיתי בספר שפת אמת להגאון בעל זרע אמת (בפרשתן) שכתב לפרש את דברי רבי יהודה בן בתירא דאמר ליה לרבי עקיבא 'עקיבא' בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין, דהנה לשיטת רבי שמעון דפטור במלאכה שאינה צריכה לגופה, אין שייך לומר 'בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין', שהרי לשם שמים נתכוין ולא חטא כדברי המהרש"א הנ"ל, אבל אם כרבי יהודה ס"ל דמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה וחטא המקושש, אם כן לא היה לו לגלות שהוא צלפחד והוא עתיד ליתן את הדין.

ובאמת מצינו דרבי עקיבא כרבי יהודה ס"ל דמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה, דתניא (פסחים ה, א) אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתים (שמות יב, טו), מערב יום טוב, או אינו אלא ביום טוב עצמו וכו', רבי עקיבא אומר אינו צריך, הרי הוא אומר אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתים, וכתב (שמות יב, טז) כל מלאכה לא יעשה בהם, ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה. ואי ס"ד דרבי עקיבא כרבי שמעון ס"ל, מה בכך שהבערה היא אב מלאכה, סו"ס כיון שאינו צריך את ההבערה לעשות פחם או להתחמם הו"ל מלאכה שאינה

צריכה לגופה. ומש"ה שפיר קאמר ליה רבי יהודה בן בתירא 'עקיבא' היינו אתה עקיבא לשיטתך שאתה מחייב על מלאכה שאינה צריכה לגופה, אם כן בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין, עכ"ד השפת אמת.

אכן לכאור' איכא למשדי נרגא בעיקר ראייתו משריפת חמץ דרבי עקיבא מחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה, שהרי שיטת התוס' (שבת קה, ב, שם קו, א) שכל מלאכה הנעשית לצורך מצווה חשיבא מלאכה הצריכה לגופה, והכ"נ כיון שבשריפת החמץ מקיים מצוות עשה ד'תשביתו' והתיקון בא מיד בשעת הקלקול שפיר חשיב מלאכה הצריכה לגופה. תדע עוד, דאי ס"ד כדברי השפת אמת שיש ללמוד מדברי רבי עקיבא לחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה, אם כן הא דאמר רבא בסוגיא שם (פסחים ה, ב) שמע מינה מדרבי עקיבא תלת, עיי"ש, הו"ל למימור שמע מינה מדרבי עקיבא ארבע, דשמעינן מיניה נמי דמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה, אלא על כרחך דצורך מצווה חשיב מלאכה הצריכה לגופה ולכו"ע חייבין עליה, וכפי שכבר עמד בזה בשו"ת בן פורת (סי' ז).

ונראה ליישב, דהנה נחלקו רבי יהודה ורבי שמעון (שבת קו, א) בדין מקלקל בחבורה ובהבערה, שרבי שמעון מחייב ורבי יהודה פוטר. ומפרש הש"ס שם טעמא דרבי שמעון דמחייב מקלקל בהבערה, מדאיצטריך רחמנא לאסור הבערה בבת כהן שנאמר (שמות לה, ג) לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת, שמע מינה דמקלקל בהבערה חייב, עיי"ש. ופירש שם רש"י (ד"ה מתניתין) דהך פלוגתא דרבי יהודה ורבי שמעון לגבי מקלקל בחבורה ובהבערה נפקא לן ממה שנחלקו רבי יהודה ורבי שמעון במלאכה שאינה צריכה לגופה, דאין לך חובל ומבעיר שאינו מקלקל, ואפי' המבעיר עצים לקדרתו מקלקל הוא אצל עצים, ומה שהוא מתקן אצל אחרים לרבי שמעון לא חשיב דהא מלאכה שאינה צריכה לגופה היא, ומדחייב קרא בחובל ובהבערה על כרחך בהני תרי חייב אפי' במקלקל, עכ"ד.

והקשו שם התוס' (ד"ה מה) הא קרא ד'לא תבערו אש' איצטריך אי כמ"ד הבערה ללאו יצאת אי כמ"ד הבערה לחלק יצאת (שבת ע, א), ואם כן לרבי שמעון דאיצטריך קרא לחייב מקלקל בהבערה מנא לן לחלק או ללאו, ונדחקו לתרץ דרבי שמעון נפקא ליה לחלק מהיכא דנפקא ליה לשמואל (שבת

שם), עיי"ש. מבואר מסוגיית הש"ס, דלמ"ד הבערה לחלק יצאת בהכרח דס"ל כרבי יהודה שהמקלקל בהבערה פטור.

והנה בסוגיא בפסחים שם, אמר רבא שמע מינה מדרבי עקיבא תלת, שמע מינה הבערה לחלק יצאת וכו', מוכח לכאן דקים ליה לרבא דרבי עקיבא נפקא ליה לחלק מקרא הבערה כדדריש לה רבי נתן, ולא ס"ל כרבי שמעון דס"ל הבערה יצאת להבערת בת כהן לחייב את המקלקל. נמצא שיש ללמוד מדברי רבא דרבי עקיבא ס"ל שהמקלקל בהבערה פטור, ומינה דהעושה מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב כדפירש רש"י.

ומעתה אתי שפיר הא דלא קאמר רבא שמע מינה מדרבי עקיבא ארבע, דמשמע מיניה נמי שהוא מחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה, דמהא גופא דקאמר שמע מינה קסבר רבי עקיבא הבערה לחלק יצאת, דלא דרש קרא ד'לא תבערו' להבערת בת כהן, ממילא שמעת מינה דהמקלקל בהבערה פטור והעושה מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, דהא בהא תליא, הלכך לא קאמר רבא אלא שמע מינה מדרבי עקיבא תלת, וממילא שמעינן מינה נמי שהוא מחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה.

ומאחר שנתברר לנו דרבי עקיבא כרבי יהודה ס"ל דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייבין עליה, אם כן לפי שיטתו אי אפשר לומר דמקושש לשם שמים נתכוין, דסו"ס חילל את השבת ונתחייב מיתה בדין, ומש"ה קאמר ליה רבי יהודה בן בתירא 'עקיבא', היינו אתה לשיטתך דסבירא לך דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייבין עליה, בין כך ובין כך אתה עתיד ליתן את הדין, כי לפי סברתך עשה המקושש שלא כדין, וכדברי השפת אמת.

בעידן רעוא דרעוין פרשת שלח

תש"ס

בתוה"ק שלח לך אנשים ויתורו את ארץ כנען אשר אני נותן לבני ישראל וגו', וצ"ל גודל העון של המרגלים הרי לכך נשלחו, ומה גם שלא דיברו שקר רק אמרו את האמת כפי מה שראו שם בני ענק וכו', ואם בשביל שגזימו בדבר עדיין חטאם לא גדלה כ"כ, ובאוחה"ק דקדק למה לא הספיק לומר ויתורו את הארץ אשר אני נותן ולא היה צריך להזכיר כנען, עיי"ש.

ובסוף פרשתו דבר אל בני ישראל ואמרת אלהם ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם וגו' וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה', וברמב"ן וז"ל: שיזכרו בו המצות כולן ולא ישכחו את השבת או זולתה מן המצות, וטעם הזכרון הזה שיהיה בציצית לכל המצות, כתב רש"י מפני שהמנין של ציצית בגימטריא שש מאות, ושמונה חוטין וחמשה קשרים הרי תרי"ג, ולא הבנתי זה, שהציצית בתורה חסר יו"ד ואין מנינים אלא חמש מאות ותשעים, ועוד שהקשרים מן התורה אינם אלא שנים וכו', עיי"ש.

ובאוחה"ק הביא מהתנא דבי אליהו כשראה משה מעשה המקושש אמר לפני ה' בימי החול לובשין ישראל תפילין וזוכרין המצוות, ביום השבת במה יזכרו, והשיב הקדוש ברוך הוא הריני נותן להם מצות ציצית שבה יזכרו וכו', ע"כ. ואפ"ל שזה גם מה שכתב הרמב"ן שיזכרו בו המצות כולן ולא ישכחו את השבת או זולתה, דנקיט דייקא שבת לפי התנדב"א דלהכי ניתנה מצות ציצית.

והנה בתורת משה להחתם סופר בפרשתו הביא שראה כתוב ר"ת ציצית ע"ל כ"נפי ב'גדיהם גמטריא יעקב, וכתב לפרש עפ"מ שכתב הגאון מהר"ל מפראג בס' נצח ישראל אמה שאחז"ל ספ"ק דברכות (י"ד ע"א) לא שיעקר שם יעקב ממקומו אלא ישראל עיקר ויעקב טפל לו ישראל כל מה שמשפילים עצמם בשם יעקב לשון עקב הקב"ה מגביהם בשם ישראל לשוא עם אלקים

ועם אנשים, ע"כ לעולם שם יעקב טפל להשפיל בעצמו, והנה התפילין הם פאר ישראל בראשם להגביה לב בדרכי ה', והוא בחינת ישראל שרית עם אלקים ואנשים, וע"כ וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, אמנם ישראל בעצמם מחזיקים עצמם כיעקב ע"כ יהי זכרון ה' בתחתיתו הכנף, היינו ר"ת יעקב, נמצא זכירת ה' ע"י תפילין הוא בחי' ישראל והגבהת לב, ובחי' זכירה ע"י ציצית הוא ענוה ושפלות בשם יעקב יכונה, וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' כי עקב ענוה יראת ה', עכדה"ק.

ובזה היה אפשר לפרש ההמשך צ'יצית על כ'נפי ב'גדיהם לדורותם וכבר עמד בזה האוחה"ק אמאי הוצרך לומר לדורותם, אך איתא במדרש הביאו הילקוט והובא במג"א בהלכ' ציצית (או"ח סימן כ"א ס"ק ג') לדורותם לדור תם, לדור תם מגזל, תם מג"ע, תם משפ"ד, ולפי הנ"ל אפ"ל דהנה יעקב היה נקרא תם כדכתיב איש תם יושב אהלים (בראשית כ"ה כ"ז), ופי' של תם הוא עניו ושפל רוח כמ"ש רש"י בע"ז (ו' ע"א ד"ה תמים) דתמים דכתיב גבי נח פי' עניו ושפל רוח, וזה שבא לרמז צ'יצית על כ'נפי ב'גדיהם שר"ת בגימטריא יעקב לדורותם לדור תם שהוא בחי' יעקב להיות עניו ושפל רוח ועי"ז וראיתם אותו וזכרתם את כל מצות ה' כי עקב ענוה יראת ה' וכדברי החת"ס.

ובזה יובן גם הגמ' (שבת קי"ח ע"א) כל המענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים שנא' (ישעי' נ"ח פ' י"ד) אז תתענג על ה' והרכבתך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אבין וגו', לא לא כאברהם וכו', ואפשר לומר לפי התנודב"א דכיון דמצות ציצית ניתנה כדי שביום השבת יזכרו את המצות ולא ישכחו את השבת והוא בתחתיתו של כנף בחינת יעקב לכן כשמענג את השבת נותנין לו נחלה בלי מצרים, והאכלתיך נחלת יעקב אבין דייקא. וז"פ לדורתם לדור תם ובזוהר חדש (רות פ"ד טור ד') דהכי גבי ציצית כתיב לדרתם חסר וכן גבי שבת כתיב לעשות את השבת לדרתם חסר ולדברינו א"ש דבא לרמז להמדרש לדרתם דר תם שהוא בחינת יעקב איש תם.

עכ"פ כיון שע"י מצות ציצית באים לזכירת כל מצות ה' הוא ע"י כנפי בגדיהם בחינת ענוה ושפלות ועקב ענוה יראת ה', א"כ א"א לקיים מצות ה' מבלי שישפיל עצמו, וידוע מספה"ק שארץ ישראל נקראת ארץ כנען מלשון הכנעה ושפלות, ולכן ידוע מצדיקים כשבאו לגור בא"י באו כסתם פשוטי עם ולא רצו להנהיג עדה שם, והרה"ק ר' יוסף ספראווידליווער (אביו של הרה"ק ר' איציקל מדראביטש) כששמע שהבעש"ט הק' מבקש לעלות לארץ ישראל, שלח אליו

רבי יוסף לבקשו שרוצה להתלוות אליו, אולם הבעש"ט שחשש שמא יראה בו רבי יוסף דבר שלא ימצא חן בעיניו ויקפיד, דחה בקשתו מבלי להודיעו סיבת סירובו, ושלח לו רבי יוסף לומר אתם תסעו כמו מלך ולא תגיעו לשם ואני אסע כעני ובעז"ה אעלה ואגיע לשם.

וכידוע שמכשולים רבים עמדו להבעש"ט בדרכו ונאלץ לשוב לביתו מבלי לחונן את עפר א"י, והרה"ק יצא מביתו כעני ונדד מעיר לעיר עד שהגיע אל חוף הים ונזדמנה לו ספינה (והמעשה הובא באריכות) וזכה להגיע לא"י, דלזכות לחונן עפר ארה"ק א"א רק ע"י הכנעה ושפלות, וזה היה חטאם במה שאמרו שראו שם בני ענק וגו' ונהי בעיניהם כחגבים ואלו היה בהם מדת השפלות וההכנעה לא היו רואים זאת, כי הקב"ה אמר ויתורו את ארץ כנען אשר אני נותן לבנ"י שתבואו שם לידי הכנעה.

ובזה יובן התרגום יונתן וכדי חמא משה ענוותנותיה קרא משה להושע בן נון יהושע, היינו שידע שיהא ניצל מעצת מרגלים כיון דכבר בא לידי הכנעה.

